

Het MAB vóór 50 jaar

Juli en september 1947

Prof. Dr. M.A. van Hoepen

Drs. A.A. van Ameringen opent het julinum-
mer met 'Industrialisatie, ondernemer en over-
heid'. Het is een breed uitgesponnen bijdrage
over dat onderwerp, een bijdrage die echter
bepaald niet uitblinkt in concreetheid. De auteur
eindigt met een verzuchting en ten slotte wel een
concrete aanbeveling: 'Het is diep te betreuren,
dat ... onze bekende knibbelzucht op het gebied
der statistiek ... de bedrijfstelling van 1946
[heeft] tegengehouden ... Een grondslag van
vertrouwen in de industrialisatiepolitiek zal
slechts kunnen worden gevestigd, indien de
Regering in staat is ons met vaste periodiciteit
een statistisch en kwalitatief inzicht te verschaffen

H.A.A. de Melverda besluit zijn bijdrage 'De
externe afhankelijkheid van de kostprijs', waar-
van het eerste deel in het juninumnummer verscheen.
Opvallend noemde ik reeds (juni 1999) het
veelvuldig gebruik van (kennelijk handgeteken-
de) grafische voorstellingen. De auteur zet eerst
uiteen wat hij verstaat onder de 'interne afhanke-
lijkheid van de kostprijs', daarmee bedoelt hij dat
de 'op vervangingswaarde bepaalde capaciteits-
kosten in de regel niet evenredig met de produc-
tiehoeveelheid veranderen'. De productiehoeveel-
heid op haar beurt is weer afhankelijk van de prijs
van het product, dat is 'de externe afhankelijkheid
van de kostprijs'. Uit de 'kostprijs functie [aan-
bodscurve] en de prijsfunctie [vraagcurve] ...
berekent [de auteur] de beleidscurve, de punten
van kostendekking en het punt van maximale
winst per eenheid ...'. Vervolgens betreft de
auteur de conjunctuurgolf in de beschouwingen
en hij laat zien hoe voor verschillende conjunc-
tuurfases met behulp van het door hem ontwik-
kelde instrumentarium een prijsbeleid kan worden

ontwikkeld. Niettemin eindigde hij het juninum-
mer met de verzuchting: 'in de werkelijkheid
bestaan er slechts afhankelijkheden: elk ding is
afhankelijk van alle overige dingen'. In het
julinummer gaat de auteur in 'op de verbonden
productie, waarbij eenheidskosten nog een weinig
ingewikkelder interne én externe afhankelijkheid
vertonen als gevolg van de arbitraire splitsbaar-
heid der gemeenschappelijke kosten'. De auteur
gaat in op de 'technologische gemeenschappelijk-
heid, die bestaat bij een hoofd- en een bijproduct
... en ... op de chronologische gemeenschappe-
lijkheid, welke ontstaat als de afzet van gelijke of
verschillende producten een tijdelijke overcapaci-
teit veroorzaakt'.

Een en ander wordt geïllustreerd aan 'de
stadstram ... in spijtstijden en daltijden'. Al met al
een opmerkelijke poging tot dynamische model-
bouw.

A.A. Vervoort levert de laatste bijdrage aan
het julinumnummer met 'Enige opmerkingen over het
marktonderzoek en zijn betekenis voor de ac-
countantspractijk'. Voor de goede orde, het gaat
niet om het onderzoek van de eigen markt voor
accountancydiensten, maar om het onderzoek
door de (raadgevend) accountant voor zijn
cliënten (met name in de 'midden-grote en
kleinbedrijven'). Hoewel uit eerder onderzoek
met (Dr. J. van Rees) bleek, 'dat de accountant
enigerlei actieve bemoeienis met het (markt)-

Prof. Dr. M. van Hoepen is hoogleraar bedrijfshuishoudkun-
de en accountancy EUR, vennoot (d.m.v. beroepsvennoot-
schap) van Deloitte & Touche Registeraccountants, lid Raad
voor de Jaarverslaggeving en Raad Ondernemingskamer
Gerechtshof Amsterdam.

onderzoek gehad had' acht de auteur de (raadgevend) accountant bij uitstek geschikt voor het marktonderzoek anders dan 'in het grootbedrijf' ... waar de gespecialiseerde marktanalist ... zich ... met de oplossing van deze vraagstukken bezighoudt'. Die accountant moet dan wel wat bijleren, maar, 'mits hij uitgerust is met de voor dit type werk noodzakelijke mentaliteit. [moet hij] in staat zijn om geconstateerde leemten in zijn kennis snel aan te vullen'. In deze 'adviseerende functie [ziet de auteur] ook geen gevaar voor een gebrek aan objectiviteit in de controlerende functie ... Immers van de zijde van de verkoopleiding zal er – de beloning van de verkopers is toch in vele gevallen rechtstreeks van die prestaties afhankelijk – nauwlettend op worden toegezien hoe de accountant de door hem bereikte resultaten zal weergeven'.

De lijst van ingekomen boeken en het Repertorium van tijdschriftliteratuur bevatten in juni geen opmerkelijke zaken.

Het septembernummer opent met het eerste deel van de 'Rede uitgespreek bij die aanvaarding van die Professoraat in die Bedryfseconomie aan die Universiteit van Pretoria op 24 Maart 1949 deur Dr. Ir. J. Goudriaan'. Deze bijdrage, die in het oktobernummer zal worden vervolgd, draagt als titel 'Die ontwikkeling van die bedryfseconomie'. 'Die pragtige seereis van Nederland na Suid-Afrika, wat 'n mens dae lank niks laat sien as see en lug ... het [Goudriaan] aan die dink gebring oor die ontwikkeling van [sy] eie vak'. Goudriaan ziet 'die bedryfseconomie ... mos niks anders as 'n onderdeel van die toegepaste sosiologie wat op sy beurt 'n deel is van die biologiese wetenskappe', daarom kan er ook zijns inziens geen sprake zijn van een overheersing van de ene bedryfsfunctie over de andere. Wel is het zaak zich op een of meerdere bedryfsfuncties te specialiseren, maar dit mag nimmer leiden tot onbegrip of onkunde van andere spesialisaties. Een ruime algemene inleiding in de bedryfseconomie kan dit voorkomen, daartoe kan ook dienstig zijn de in Pretoria uit Harvard geïmporteerde casestudymethode, 'maar [Goudriaan] kan [sy] kollegas van die Harvard Universiteit nie volg as hulle die gevalle – metode as die enigste aanprijs nie en alle teorie wil afskaf'.

De schets van die ontwikkeling van die bedryfseconomie begint Goudriaan in het deel van

zijn rede zoals weergegeven in het septembernummer bij die boekhouding ('die oudste funksie in die bedrywe wat 'n sekere wetenskaplik behandeling gehad het'). Uitgaande van 'die beginsel van die behoud van die waardes binnen die bedryf', bepleit hij 'die introkomptabele invoering van voor kalkulatoriese waardes, ... zoals deur die internasionale Philips Concern ... toegepas en [hy] durf sê dat die resultate beie bevredigend was'. Voorts bepleit hij een verlies- en winstrekening op basis van 'persoonlike verantwoordelikheid ... met parsieële kreditering met die standaardwaardes telkens in gedeeltes sodat ons per onderdeel van die koste kan sien waar die verskille ontstaan het'. Ook zet hij zijn opvatting van die normale bezetting als een zo goed mogelijke schatting van die gemiddelde bedryfsbezetting over die conjunctuurecyclus (opnieuw) uiteen. Voor die Landbouwen maak hy daarop een uitzondering, daar moet worden uitgegaan van 'die gemiddelde opbrengs oor 'n reeks van opeenvolgende jare; ons moet dus in jare van groot oeste 'n reserwe opbou vir jare van klein oeste ... die ou politiek van Josef in Egipte, soos die Ou Testament ons dit beskryf'. In het in oktober gepubliceerde tweede deel van die inaugurele rede beskryf Goudriaan die voordele van die toepassing van 'die moderne kalkulasie' voor andere funksies, te weten 'die investeringsfunksie ... die tegniese funksie ... die kommersiële funksie ... en die sosiale funksie'. Hoewel dit deel getuigt van een grote belezenheid en een brede oriëntasie (so kome die determinisme van Newton, die voorspelling van die terugkeer van die komeet van Halley en die voorloper van die chaostheorie - J.G. Smith - aan die orde) levert dit deel minder opmerkenswaardigs voor die huidige lezer op. Opvallend is die absolute afwijzing van die opvatting van Taylor ('sy differensiële stukloonstelsel ... wat gelukkig lankal oorlede is en nooit weer sal herleef nie'), ernstige twyfel aan die nut van die ekonometrie ('baie werk word op hierdie terrein – die kommersiële funksie – verrig, veral deur die teoretici uit die ekonometriese skool, wat vir die praktyk waardeloos is') en die opwekking aan die 'Dames en Here Studente ... [om aandacht te besteden aan] die psigologie ... en sig te verplaas in gevoelens van ander mense'.

Door die opname van die eerste deel van die inaugurele rede van Goudriaan is er in die sep-

tembernummer weinig plaats meer voor andere bijdragen. De tweede bijdrage aan het septembernummer is van de hand van Prof. T. Keuzenkamp over 'Een vraag die rees in de praktijk en die niet had mogen rijzen'. In deze korte bijdrage (1¼ pagina) wordt de vraag aan de orde gesteld of 'een lid van het N.I.v.A. ... belast met de accountantscontrole ener in Nederland gevestigde naamloze vennootschap, welke ten doel heeft de exploitatie ener cultuuronderneming in Indonesië ... door (slechts) kennis ten nemen van alle gewenste administratieve bescheiden ... kan komen tot ondertekening van de jaarrekening zonder voorbehoud'. Keuzenkamps antwoord laat aan duidelijkheid niets te wensen over: 'de arbeid is niet op zodanige wijze verricht, dat deze een deugdelijke grondslag vormt voor een mededeling omtrent de uitkomst van die arbeid ... de accountant is zelf de man en ... contact met dat bedrijf [is] vereist, zo nodig met behulp van een collega'. Voor alle duidelijkheid: in de geschetste casuspositie was wel sprake van 'technische rapporten van buiten het bedrijf staande deskundigen', maar kennelijk ging het niet om het gebruikmaken van werkzaamheden van een andere accountant.

Door Prof. Mr. Ph.A.N. Houwing wordt de rubriek 'Beslechte geschillen' nieuw leven ingeblazen. Houwing behandelt de 'Beëindiging van een vennootschap wegens wanprestatie'. Een voor die tijd belangrijk arrest (de HR 'ging om'): vennootschappen, zowel die voor bepaalde tijd als die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan, kunnen door de rechter om wettige redenen (waaronder wanprestatie) worden ontbonden; geen terugwerkende kracht tot het ogenblik van de wanprestatie (bescherming van derden); recht op vergoeding van door andere vennoot geleden schade (bij wanprestatie van de ene vennoot).

Het septembernummer wordt voortgezet met twee boekbesprekingen. Prof. Dr. G.Th.J. Delfgouw bespreekt 'Theorie van drie stelsels van sociaal-economisch leven' van Prof. Mr. C. Westrate en Drs. H.H. Kruisinga bespreekt

'Leerboek der bedrijfsadministratie (deel I)' van Dr. A.J.A. Prange. Het eerste was na 'Pierson's leerboek der Staathuishoudkunde, dat op een enkel onderdeel na, inmiddels ... was verouderd ... een [vrij complete] behandeling van de voornaamste economische problemen naar de huidige stand van de economische wetenschap ... in onze eigen taal en voor Nederlandse behoeften'. De beoordelaar meent dat Westrate 'het juiste midden houdt tussen de ... vlakheid van menig Amerikaans handboek en de overlading met geschiedenis van de doctrine, die het gebruikelijke Duitse leerboek kenmerkte'. Ook de tweede boekbespreking is onverdeeld positief: 'Dr. Prange is er o.i. op bijzondere wijze in geslaagd om het bijbrengen van de elementaire kennis van de techniek van het boekhouden te doen plaatsvinden tegen de achtergrond van de bedrijfseconomie waaraan haar functies worden ontleend'.

Zoals gebruikelijk wordt het nummer besloten met de lijst van ingekomen boeken en het Repertorium van tijdschriftliteratuur. In dit laatste vallen drie uitgebreide besprekingen op. De eerste is het artikel van H. Hansbergen 'Critische beschouwingen over Vervangingswaardeleer' (Maandblad voor Handelswetenschappen en Handelspraktijk, nr. 9/10, juli/augustus). Het lijkt erop, dat deze auteur die voordien vooral in het MAB leek te publiceren, een ander medium heeft gevonden. De tweede opvallende bijdrage is die van H.J. Hofstra over 'Het nieuwe fiscale winstbegrip' (De Naamloze Vennootschap, nr. 4/5, juli/augustus 1949). Opvallend omdat aan het nieuwe fiscale winstbegrip (van de Wet Belastingherziening 1949) in het MAB (nog) geen aandacht is besteed. De derde opvallende bijdrage is die van D.P.G. de Groot over 'Goodwill' (Het Moderne Bedrijfsleven, nr. 9, augustus 1949).

Opvallend omdat uitgebreid aandacht wordt besteed aan de ontstaansoorzaken van goodwill, maar met geen woord gerept wordt over de verwerking in de jaarrekening, kennelijk was dat in die tijd (nog) niet of nauwelijks een 'issue'.